Europos Parlamentas
2019-2024

Kultūros ir švietimo komitetas

2023/2054(INI)

28.6.2023

PRANEŠIMO PROJEKTAS

dėl kultūrų įvairovės ir sąlygų autoriams Europos srautinio muzikos siuntimo rinkoje
(2023/2054(INI))

Kultūros ir švietimo komitetas

Pranešėjas: Ibán García Del Blanco

TURINYS

Psl.

PASIŪLYMAS DĖL EUROPOS PARLAMENTO REZOLIUCIJOS 3

AIŠKINAMOJI DALIS 7

PASIŪLYMAS DĖL EUROPOS PARLAMENTO REZOLIUCIJOS

dėl kultūrų įvairovės ir sąlygų autoriams Europos srautinio muzikos siuntimo rinkoje (2023/2054(INI))

Europos Parlamentas,

– atsižvelgdamas į Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 167 straipsnį,

– atsižvelgdamas į UNESCO konvenciją dėl kultūros raiškos įvairovės apsaugos ir skatinimo,

– atsižvelgdamas į 2021 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) 2021/818, kuriuo nustatoma 2021–2027 m. programa „Kūrybiška Europa“ ir panaikinamas Reglamentas (ES) Nr. 1295/2013[1],

– atsižvelgdamas į 2022 m. rugsėjo 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) 2022/1925 dėl atvirų konkurencijai ir sąžiningų skaitmeninio sektoriaus rinkų, kuriuo iš dalies keičiamos direktyvos (ES) 2019/1937 ir (ES) 2020/1828 (Skaitmeninių rinkų aktas)[2],

– atsižvelgdamas į 2022 m. spalio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) 2022/2065 dėl bendrosios skaitmeninių paslaugų rinkos, kuriuo iš dalies keičiama Direktyva 2000/31/EB (Skaitmeninių paslaugų aktas)[3],

– atsižvelgdamas į savo 2021 m. spalio 20 d. rezoliuciją dėl menininkų padėties ir kultūros gaivinimo ES (2020/2261(INI))[4],

– atsižvelgdamas į savo 2021 m. gegužės 19 d. rezoliuciją dėl dirbtinio intelekto švietimo, kultūros ir audiovizualiniame sektoriuose[5],

– atsižvelgdamas į Darbo tvarkos taisyklių 54 straipsnį,

– atsižvelgdamas į Kultūros ir švietimo komiteto pranešimą (A9-0000/2023),

A. kadangi muzikos sektorius yra vienas pagrindinių kultūros ramsčių, veikiantis kaip gyvybiškai svarbus ES kultūrų ir kalbų įvairovės elementas ir pasiekiantis didžiausią visuomenės dalį iš visų kultūros ir kūrybos sektorių;

B. kadangi kompozitoriai, dainų kūrėjai ir atlikėjai yra pagrindinė kūrybinė muzikos sektoriaus varomoji jėga;

[1] OL L 189, 2021 5 28, p. 34.
[2] OL L 265, 2022 10 12, p. 1.
[3] OL L 277, 2022 10 27, p. 1.
[4] OL C 184, 2022 5 5, p. 88–98.
[5] OL C 15, 2022 1 12, p. 28.

C. kadangi sparčios skaitmeninių technologijų inovacijos per pastaruosius du dešimtmečius iš esmės pakeitė muzikos sektorių, visų pirma tai, kaip muzika kuriama, prodiusuojama ir platinama, ir tai, kaip žmonės ją pasiekia ir vartoja;

D. kadangi muzikos sektorius nuolat prisitaiko prie naujų aplinkybių kurdamas naujus verslo modelius ir bendravimo su auditorija būdus; kadangi šiame kontekste reikia spręsti tokius svarbius klausimus kaip kultūros įvairovė ir sąžiningas atlygis autoriams;

E. kadangi srautinis muzikos siuntimas šiuo metu yra pagrindinis būdas, kuriuo žmonės visame pasaulyje mėgaujasi muzika, leidžiantis pasiekti iki 300 mln. įrašų bet kur, bet kada ir per bet kokį įrenginį už palyginti nedidelį mėnesinį abonementinį mokestį;

F. kadangi, nors autoriai ir atlikėjai yra pagrindinė muzikos kūrimo grandis, jie nesulaukia nei tokio pripažinimo, nei tokio atlyginimo, kurie atspindėtų, kiek jie iš tiesų yra prisidėję prie proceso, ir gauna mažiausią srautinio muzikos siuntimo rinkos sugeneruojamų pajamų dalį, o tai per laiką sukuria reikšmingą disbalansą, ir šį klausimą reikia spręsti;

G. kadangi srautinio muzikos siuntimo platformos, naudodamos algoritmus ir rekomendavimo sistemas, atlieka lemiamą vaidmenį apsprendžiant, kokių kūrinių klauso prenumeratoriai, ir todėl daro stiprų poveikį kultūros įvairovei;

H. kadangi, kalbant apie skaidrumą ir Europos kūrinių propagavimą, šios platformos veikia teisinio vakuumo sąlygomis, nes ES lygmeniu jos neprivalo užtikrinti jokio savo veiklos skaidrumo;

I. kadangi kultūros įvairovės skatinimas Europos srautinio muzikos siuntimo rinkoje negali priklausyti tik nuo kelių privačių dominuojančių pasaulinio masto veiklos vykdytojų komercinių sprendimų;

J. kadangi muzikos sektorius vis labiau susiduria su gausėjančiu dirbtinio intelekto kuriamu turiniu ir į srautinio siuntimo platformas kasdien patenka vis daugiau įrašų; kadangi dirbtinio intelekto technologijų plėtra turėtų kaip tik būti naudinga žmonių kūrybiškumui ir jį stiprinti;

K. kadangi buvo nustatyti keli srautinio siuntimo sukčiavimo ir manipuliavimo arba netikrų atlikėjų srautinio siuntimo atvejai, nes kai kurie veikėjai apgauna sistemą ir pasisavina pajamas, kurios turėtų atitekti autoriams, pasinaudodami, pavyzdžiui, botais, kurių pagalba dirbtinai padidinamas tam tikrų dainų klausytojų skaičius;

L. kadangi reikia dėti labiau koordinuotas pastangas šioms problemoms spręsti, turint omenyje jų įtaką rinkai, ypač pajamų pasiskirstymui;

M. kadangi tinkamas autorių identifikavimas yra labai svarbus ne tik tam, kad jie sulauktų pripažinimo ir gautų didesnį atlyginimą, bet ir siekiant užtikrinti įvairovę ir skaidrumą platformose;

1. pabrėžia, kad Europos Sąjungoje reikia sukurti sąžiningą ir tvarią srautinio muzikos siuntimo ekosistemą, kuri skatintų kultūros įvairovę ir ištaisytų šiam sektoriui grėsmę keliantį disbalansą;

2. pabrėžia, kad visi srautinio muzikos siuntimo vertės grandinės dalyviai turi prisidėti ir įgyvendinti būtinus pokyčius, kad šiame sektoriuje būtų užtikrinta sąžininga ir tvari ekosistema;

3. susirūpinęs pažymi, kad šiuo metu srautinio muzikos siuntimo rinkoje stebimas pajamų paskirstymo disbalansas yra nepalankus tiek autoriams, tiek atlikėjams ir kelia pavojų jų profesinės karjeros skaitmeninėje rinkoje tvarumui;

Tvarios ekosistemos autoriams link

4. pabrėžia, kad esminis autorių atliekamas vaidmuo turėtų būti atspindėtas užtikrinant didesnį matomumą muzikos srautinio siuntimo platformose ir labiau subalansuotą pajamų iš srautinio siuntimo paskirstymą;

5. pabrėžia, kad itin svarbu geriau identifikuoti autorius srautinio muzikos siuntimo paslaugų platformose, ypač užtikrinant, kad būtų priskiriami išsamūs ir tikslūs kūrinių metaduomenys;

6. ragina visus muzikos industrijos veikėjus dėti daugiau pastangų siekiant užtikrinti visapusišką ir teisingą dainų metaduomenų priskyrimą, tiksliai pažymint ir pranešant autorių duomenis apie jų muzikos kūrinius;

7. pabrėžia, kad reikia didinti sąmoningumą, ypač tarp jaunųjų autorių, apie tai, kaip svarbu tiksliai tinkamais metaduomenimis pažymėti savo dainas;

8. smerkia tai, kad egzistuoja vadinamosios „payola“ schemos, pagal kurias autoriai priversti sutikti su mažesnėmis pajamomis mainais už didesnį matomumą, taip dar labiau sumažinant jų jau ir taip labai mažas iš srautinio siuntimo gaunamas pajamas, o didesnio matomumo pažadas daugeliu atvejų lieka neįvykdytas;

9. pažymi, kad tarp srautinio muzikos siuntimo paslaugų teikėjų Europos rinkoje vyrauja stipri konkurencija ir joje dominuoja keli pasauliniai veikėjai; primena, kad reikia skubiai įgyvendinti Skaitmeninių rinkų aktą (SRA) ir Skaitmeninių paslaugų aktą (SPA), kad būtų užtikrinta sąžininga ekosistema tarp interneto platformų ir muzikos paslaugų teikėjų;

ES kūrinių pastebimumas ir aptinkamumas

10. atkreipia dėmesį į tai, kad reikia imtis veiksmų ES lygmeniu siekiant užtikrinti Europos kūrinių matomumą ir prieinamumą, turint omenyje, kiek daug turinio šiuo metu yra srautinio muzikos siuntimo platformose;

11. ragina Komisiją pasiūlyti teisinę sistemą, kuria būtų užtikrintas Europos kūrinių pastebimumas ir aptinkamumas srautinio muzikos siuntimo platformose;

12. ragina Komisiją šiame kontekste užtikrinti, kad į tokią sistemą būtų įtraukti konkretūs įvairovės rodikliai, kurie leistų nepriklausomai įvertinti, kaip vartojami ir kiek matomi nacionalinėmis ir mažumų kalbomis įrašyti arba nepriklausomų autorių paskelbti Europos kūriniai;

13. be to, pabrėžia, kad tam reikės reguliariai stebėti ir teikti duomenis apie Europos kūrinių pastebimumą ir aptinkamumą, o tai apima, be kita ko, sudarytus grojaraščius, vartotojų sąsajas ir rekomendacijų sistemas;

14. ragina Komisiją apsvarstyti galimybę nustatyti kvotas Europos kūriniams srautinio muzikos siuntimo platformose;

Etiško dirbtinio intelekto naudojimo link

15. ragina etiškai naudoti dirbtinį intelektą muzikos sektoriuje ir palaiko maksimalų skaidrumą dėl bet kuriam aspektui naudojamų dirbtinio intelekto technologijų kuriant, prodiusuojant ir pristatant muzikos kūrinius;

16. ragina Komisiją pasiūlyti teisines prievoles, kuriomis būtų užtikrintas labai didelių srautinio muzikos siuntimo platformų naudojamų algoritmų ir turinio rekomendacijų sistemų skaidrumas ir taip užkirstas kelias tokioms nesąžiningoms srautinio siuntimo manipuliavimo praktikoms kaip srautinio siuntimo sukčiavimas ir netikri menininkai, naudojamoms siekiant sumažinti išlaidas ir dar labiau sumažinti profesionalių autorių vertę, taip pat būtų užtikrinama kultūros įvairovė;

17. pabrėžia, kad visuomenė turėtų būti informuojama, jei muzikos kūrinius, dainas ar menininkus, kurių jie klausosi srautinio muzikos siuntimo platformose, sukūrė dirbtinis intelektas, o ne žmonės; atsižvelgdamas į tai pabrėžia, kad reikia sukurti ženklą „sukurta dirbtinio intelekto“, kuriuo būtų žymima dirbtinio intelekto sukurta muzika;

18. be to, pabrėžia, kad reikia užtikrinti, jog autoriai, kurių kūriniai naudojami dirbtinį intelektą kuriančioms programoms mokyti, už tai gautų sąžiningą atlygį;

Perspektyvos

19. ragina Komisiją apsvarstyti galimybę įsteigti Europos muzikos observatoriją, kuri teiktų informaciją apie muzikos rinkas ES, rinkdama ir analizuodama duomenis valstybėse narėse, taip pat analizuotų ir teiktų ataskaitas apie teisinius klausimus, aktualius muzikos sektoriui, ypač srautinio muzikos siuntimo rinkai;

20. ragina Komisiją užmegzti struktūrinį suinteresuotųjų subjektų dialogą siekiant aptarti aktualius klausimus, darančius poveikį srautinio muzikos siuntimo rinkai, ir bendradarbiauti ieškant bendrų sprendimų;

21. paveda Pirmininkei perduoti šią rezoliuciją Tarybai ir Komisijai.

AIŠKINAMOJI DALIS

Dėl spartėjančios skaitmeninės transformacijos, su kuria susiduria mūsų visuomenė, sutrinka tradicinių socialinių tarpusavio ryšių pusiausvyra, kurią dėl pokyčių greičio tampa sudėtinga ištaisyti ar pakeisti. Visose rinkose pastebima disbalanso atvejų, iš kurių vieni ryškesni nei kiti. Kultūros sektorius taip pat neišvengė šių pokyčių. Vartojimo internete reiškinys (ir dėl to paplitęs skaitmeninis piratavimas), itin stipriai išaugęs visame pasaulyje prieinamų kūrinių skaičius ir dėl to išaugęs vartojimas bei konkurencija, naujų priemonių pasitelkimas kūrimo procese, dirbtinio intelekto proveržis ir atsirandantys virtualieji pasauliai arba metavisatos – visa tai prisidėjo prie pasikeitusios pusiausvyros tarp vertės grandinės dalyvių, įskaitant tai, kad atsirado naujų veikėjų, o kiti iš esmės išnyko. Kadangi kultūros ekosistema, kaip žinia, pasižymi trapumu ir nesaugumu, o minėti pokyčiai vyko taip greitai ir laiku nesulaukė tinkamo teisinio atsako, galima nuspėti, kad ši sistema, bandydama prisitaikyti prie naujos realybės, nukentėjo ir tebekenčia labiau nei kitos, kalbant visų pirma apie menininkų ir kūrėjų, tačiau taip pat apie visos vertės grandinės sąlygas.

Akivaizdu, kad muzika yra vienas iš kultūros posistemių, kuriuose įvyko dramatiškiausi pokyčiai. Vos per kelerius metus perėjome nuo vinilinių plokštelių ir kompaktinių diskų prie masinio vartojimo internete. Šiandien visuomenė muziką vartoja srautinio siuntimo būdu interneto platformose, kurios veikia visame pasaulyje ir suteikia prieigą prie milijonų muzikos kūrinių (iki 300 mln.). Net ir muzikinio radijo modelis šiuo metu silpsta. Niekada anksčiau pasaulyje nebuvo vartojama tiek muzikos ir niekada anksčiau nebuvo tiek prieigos prie tokios begalinės menininkų, stilių ir formų įvairovės. Niekada iki šiol ekonominis muzikos „pyragas“ nebuvo toks didelis. Tačiau tokia realybė pasižymi vidiniu paradoksu – niekada iki šiol kūrėjų ir atlikėjų padėtis nebuvo tokia nesaugi, išskyrus atskirus itin sėkmingų menininkų atvejus, ir niekada iki šiol labiausiai vartojamų kūrinių stilių spektras nebuvo toks siauras.

Iš esmės stebime ekstremalią muzikinės patirties komercializaciją, kai kaskart vis mažiau erdvės skiriama mažiau populiariems stiliams ir mažiau vartojamoms kalboms, net ir jų gimtosiose šalyse. Sukūrus didelę pasaulinę internetinę muzikos rinką, stipriai suvienodėjo pasiūla, kuriama pasitelkus rekomendacijų sąrašus ir algoritmus, kurie vis labiau riboja klausytojų skonius.

Mažiau populiarių ar eksperimentinių stilių autoriams ir atlikėjams sunku būti matomiems gausybę kūrinių siūlančiose platformose. Jei kūrėjai nepatenka į šių platformų pagrindinius rekomendacijų sąrašus arba nėra matomi pagrindiniuose jų ekranuose, tai tolygu nuosprendžiui, kad jie nesvarbūs. Šiais laikais net ir radijas nebeturi didelės įtakos siūlydamas rinkai naujus vardus ir vieninteliai alternatyvūs keliai lieka kiti socialiniai tinklai, o tai dar labiau nuskurdina meninę patirtį.

Dėl būtinybės būti įtrauktiems į rekomendavimo sistemas atsirado tokių praktikų kaip vadinamosios „payola“ schemos, pagal kurias autoriai sutinka su mažesniu atlygiu, kad sulauktų daugiau matomumo. Tai tikrai šokiruojanti praktika, turint omenyje tai, kad kūrėjų ir atlikėjų gaunamos pajamos už srautinio siuntimo platformose vartojamus jų kūrinius ir taip yra juokingos. Menininkai, kurių kūrinių per metus klausomasi šimtus tūkstančių kartų, negali iš to išgyventi ir turi ieškoti papildomų pajamų iš gyvų koncertų, pamokų ir kitų alternatyvių veiklų. Tai tiesiog nebegali tęstis.

Būtina atlikti išsamią muzikos sektoriaus vertės grandinės analizę, kad būtų galima nustatyti, kur esama disbalanso, ir taikyti atstatomąsias priemones teisiniais būdais ir (arba) geros praktikos kodeksais. Negalime leisti, kad mūsų analizei darytų poveikį išankstiniai nusistatymai arba kai kurių muzikos rinkos veikėjų demonizavimas. Visos dalyvaujančios šalys atlieka reikalingą vaidmenį ir visoms joms bet kuriuo atveju svarbu, kad būtų suderinta pusiausvyra, kuri užtikrintų tvarią atmosferą ir galimybes iškilti naujiems menininkams ir muzikiniams kūriniams.

„Suvienijusi įvairovę“, – skelbia Europos Sąjungos šūkis. Ši mūsų steigimo sutarties pradžioje įrašyta frazė gali būti interpretuojama dviem pagrindiniais būdais, kaip teiginys ir kaip pareiga:

– būtent dėl kultūros susikūrėme kaip civilizacijos projektas – Europos Sąjunga be visų ją sudarančių žmonių bendruomenių kultūros būtų tik tušti griaučiai be jokios sielos;

– ES pareiga yra užtikrinti šią įvairovę – be jos šis projektas neturi jokios prasmės. Ši įvairovė pasireiškia ne tik kalbinėje ar etnografinėje sferoje, bet ir saugant pačią brangiausią kūrybinę mūsų visuomenių magmą.

Remdamasi šiomis dviem mūsų šūkio interpretacijomis, Europos Sąjunga ne sykį yra įvedusi taisykles, skirtas kultūrinei veiklai ir menininkų bei kūrėjų teisėms apsaugoti, tiek fizinėje erdvėje, tiek skaitmeninėje. Dabar būtina imtis veiksmų, kuriais būtų užtikrintas kūrybinio muzikos sektoriaus tvarumas ir kurie leistų mums praturtėti – ne vien tik dvasiškai, bet ir finansiškai. Šiuo Europos Parlamento Kultūros ir švietimo komitete parengtu rekomendaciniu pranešimu siekiame įgyvendinti savo atsakomybę šiuo klausimu ir pristatyti išsamiai su sektoriaus atstovais aptartą tekstą, kurio tikslas yra įvardyti šios rinkos trūkumus ir pasiūlyti jų sprendimus.

„Gyvenimas be muzikos būtų tiesiog klaida, skausmas, tremtis.“, – sakė Nietzsche. Muzika turbūt yra labiausiai metafizinė, nepaaiškinama ir nesuvokiama meninė patirtis, kurią gali patirti žmonės, tarsi burtai, apie kuriuos taip pat kalbėjo Nietzsche. Tik nuo mūsų priklauso, ar padarysime viską, kas įmanoma, kad mūsų Europa neliktų bedvasė.